

Venlo onder vuur

Eerste druk © 2017 Peter Keijsers

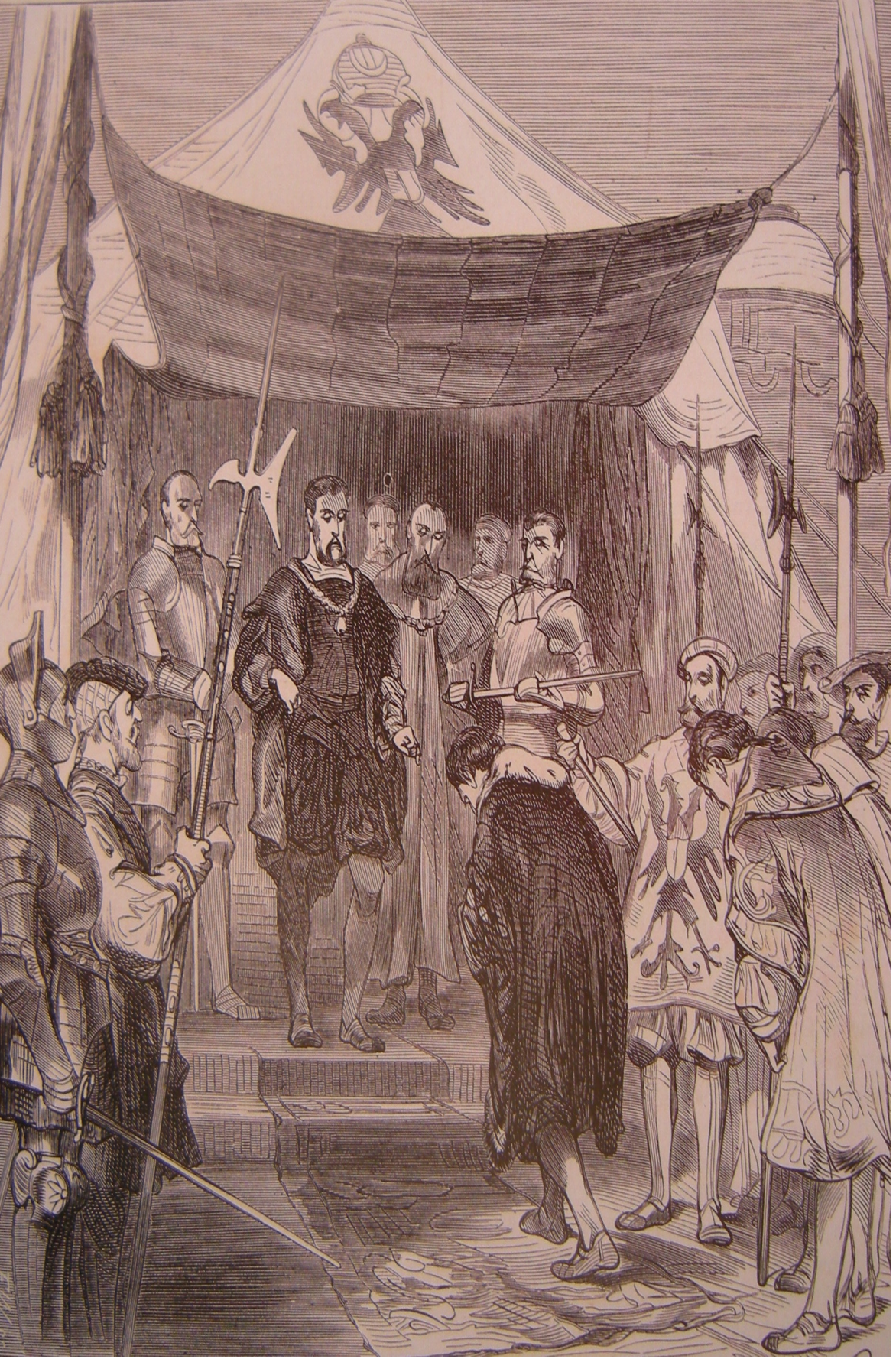
ISBN: 9789463427722

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm, internet of op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de auteur.

PETER KEIJSERS

VENLO
ONDER VUUR

EEN OVERZICHT VAN DE BELEGERINGEN
VAN VENLO

[1] *Hertog Willem van Gulik onderwerpt zich aan keizer Karel V in 1543*

Inhoudsopgave

Voorwoord	7
Beleg van 1373	9
Beleg van 1459	14
Beleg van 1473	19
Beleg van 1478	23
Eerste beleg van 1480	35
Tweede beleg van 1480	44
Beleg van 1499	46
Beleg van 1511	47
Beleg van 1543	64
Beleg van 1572	74
Beleg van 1579	93
Beleg van 1586	99
Beleg van 1593	100
Verraad van Venlo 1597	102
Aanslag van 1606	105
Beleg van 1632	114
Beleg van 1637	121
Beleg van 1646	125
Beleg van 1701	129
Beleg van 1702	139
Beleg van 1747	151
Beleg van 1793	159
Beleg van 1830	167
Verantwoording bij de afbeeldingen	176
Geraadpleegde bronnen en literatuur	179

Voorwoord

Door de eeuwen heen is Venlo vaak het strijdtoneel geweest van verschillende belegeringen. Dit kwam voornamelijk door de ligging aan de Maas en de daaraan gerelateerde goede handelspositie van de stad. Wie over de stad Venlo regeerde, kon tegelijkertijd de hele regio beheersen. Sinds 2011 zijn de diverse belegeringen ook weer enigszins zichtbaar voor publiek. Op het Koninginneplein zijn twee betonnen borstweringen aangebracht als afscheiding van de autotunnel die onder het plein doorloopt. Hierop zijn de jaartallen aangebracht waarin de vestingstad Venlo belegerd is door de eeuwen heen. Verder zijn de buitenzijden van de in- en uitrit van de tunnel op maaiveldhoogte voorzien van glazen panelen die tafereelen laten zien van een veldslag tussen Spaanse troepen en de Venlose verdedigers van de stad.

Veel bekende figuren uit de geschiedenis hebben de stad aan de Maas belegerd. Lodewijk XI van Frankrijk, Maximiliaan van Oostenrijk, en keizer Karel V, de hertog van Alva, kardinaal Richelieu, bekend van de roman *De Drie Muskietiers*, Frederik Hendrik de stedendwinger, Napoleon Bonaparte die volgens een overlevering zelfs een hoefijzer van zijn paard in de Keizerstraat is verloren toen hij bij zijn triomfantelijke intrede van de stad de menigte wou ontlopen, Willem van Oranje, de voorvader van Winston Churchill. Stuk voor stuk grote namen uit de geschiedenisboeken, die Venlo in hun macht wilden hebben. Ook deze hoofdrolspelers worden in dit boek uitvoerig beschreven.

Ook wordt hier en daar een oorlog of verdrag nader toegelicht, zoals de Eerste en Tweede Gelderse Successieoorlog, het Traktaat van Venlo met de beroemde knieval van Willem van Gulik die daarmee het hertogdom Gelre aan de Habsburgers overgaf, de Tachtigjarige Oorlog, de Vrede van Munster, of de Spaanse Successieoorlog.

Kortom, dit boek is niet alleen een overzicht van de meer dan twintig belegeringen, maar bevat daarnaast de nodige achtergrondinformatie die bij de belegeringen hoort.

Beleg van 1373

Tegen het einde van de 13^e eeuw werd Johan van Broeckhuysen als ridder door de graaf van Gelre beleend met het allodium Venlo. Van Broeckhuysen liet rond 1300 een versterkt Steenen Huys aanleggen op de Markt, toen nog Cruys geheten. De ondergrondse gewelven van dat huis bestaan nog steeds, maar in 1597 werd vanaf de begane grond een nieuwe stadhuis gebouwd.

In 1343 kreeg Venlo stadsrechten, en mocht daarom stadsmuren optrekken. De bouw van deze vestingwerken duurde enkele decennia, maar kreeg langzamerhand wel vaste vorm.

In 1373 stierf het regerende huis in Gelre uit, en het hertogdom werd bij Gulik gevoegd. Intussen was ook Johan van Broeckhuysen overleden, maar diens kleinzoon (ook Johan geheten) zag het voormalige allodium van zijn familie niet graag in Gulikse handen vallen. In datzelfde jaar organiseerde hij nog een troepenmacht, sloot zich aan bij Jan II van Blois en nam daarmee deel aan de Eerste Gelderse Successieoorlog. Het beleg was geen succes, en Venlo bleef dus in Gulikse handen.

De Eerste Gelderse Successieoorlog

De Eerste Gelderse Successieoorlog, die duurde van 1371 tot 1379, brak uit nadat hertog Reinald III in 1371 kinderloos stierf. Zijn broer Eduard, die eerder dat jaar in de Slag bij Baesweiler sneuvelde, had eveneens geen kinderen. Gegadigden voor het bestuur over het hertogdom waren de twee dochters van hertog Reinald II. Machteld, die was getrouwd met de Hollandse heer Jan II van Blois. En Maria, hertogin van Gulik, vrouw van Willem II van Gulik en moeder van de latere Willem III van Gulik, namens wie ze de troon van het hertogdom Gelre opeiste.

De troonstrijd werd gecompliceerd omdat er in de veertiende eeuw in Gelre twee facties tegen elkaar streden: de Heeckerens en Bronckhorsten. De Heeckerens steunden Machteld, de Bronckhorsten Maria en haar zoon.

Na acht jaar strijd won Maria de oorlog en werd haar zoon Willem hertog van Gelre.

Over de hoofdrolspelers

Reinoud III van Gelre

Reinoud III of Reinald III was hertog van Gelre en graaf van Zutphen.

Na de dood van hun vader ontstond tussen Reinoud III (als oudste zoon de wettelijke troonopvolger) en zijn jongere broer Eduard een elf jaar durende opvolgingsstrijd. Reinoud werd gesteund door de factie van de Heekerens, Eduard door hun tegenstanders de Bronkhorsten.

In mei 1361 werd Reinoud III tijdens een slag bij Tiel gevangengenomen door zijn broer en opgesloten in kasteel De Nijenbeek (ten noordoosten van Voorst, Gelderland). Tijdens zijn verblijf in gevangenschap zou Reinoud zo corpulent geworden zijn dat hij zijn cel niet meer uit kon en de deur open kon blijven.

In augustus 1371 sneuvelde Eduard in de Slag bij Baesweiler en werd Reinoud bevrijd (volgens de legende moesten de muren worden uitgehakt) en opnieuw uitgeroepen tot hertog van Gelre. Zijn tweede regeerperiode mocht echter niet lang duren. Reinoud III stierf zonder officiële wettelijke erfgenaam na te laten op 4 december 1371.

Mechteld van Gelre

Mechteld van Gelre was een van de twee zussen van Reinoud II van Gelre en was achtereenvolgens getrouwd met:

- Godfried van Loon-Heinsberg
- graaf Jan van Kleef
- Jan II van Chatillon.

Deze huwelijken bleven kinderloos. Ze was erfgename van het hertogdom Gelre en raakte verwickeld in een strijd met haar zus Maria om de troon omdat haar broer, Reinoud II geen erfgenaam naliet.

Jan II van Blois

Jan II van Blois was graaf van Blois en Dunois en heer van Schoonhoven, Gouda, Beaumont, Chimay en Waarde.

In 1371 trouwde Van Blois met Machteld van Gelre, dochter van Reinald II van Gelre, op 14 februari 1372 om ook kans te maken op de hertogstitel van Gelre. De ontstaande oorlog was geldverslindend, maar datzelfde jaar volgde hij zijn kinderloze oudere broer Lodewijk op als graaf van Blois en van Dunois. Hiermee kon hij zijn Gelderse titelstrijd voortzetten tegen de graven van Gulik. Echter eindigde deze strijd in 1377 toen Willem III van Gulik trouwde met Catharina van Beieren, dochter van de Hollandse graaf Albrecht. De oorlog werd beëindigd en Van Blois werd vergoed met bezittingen in Zutphen.

Maria van Egmont

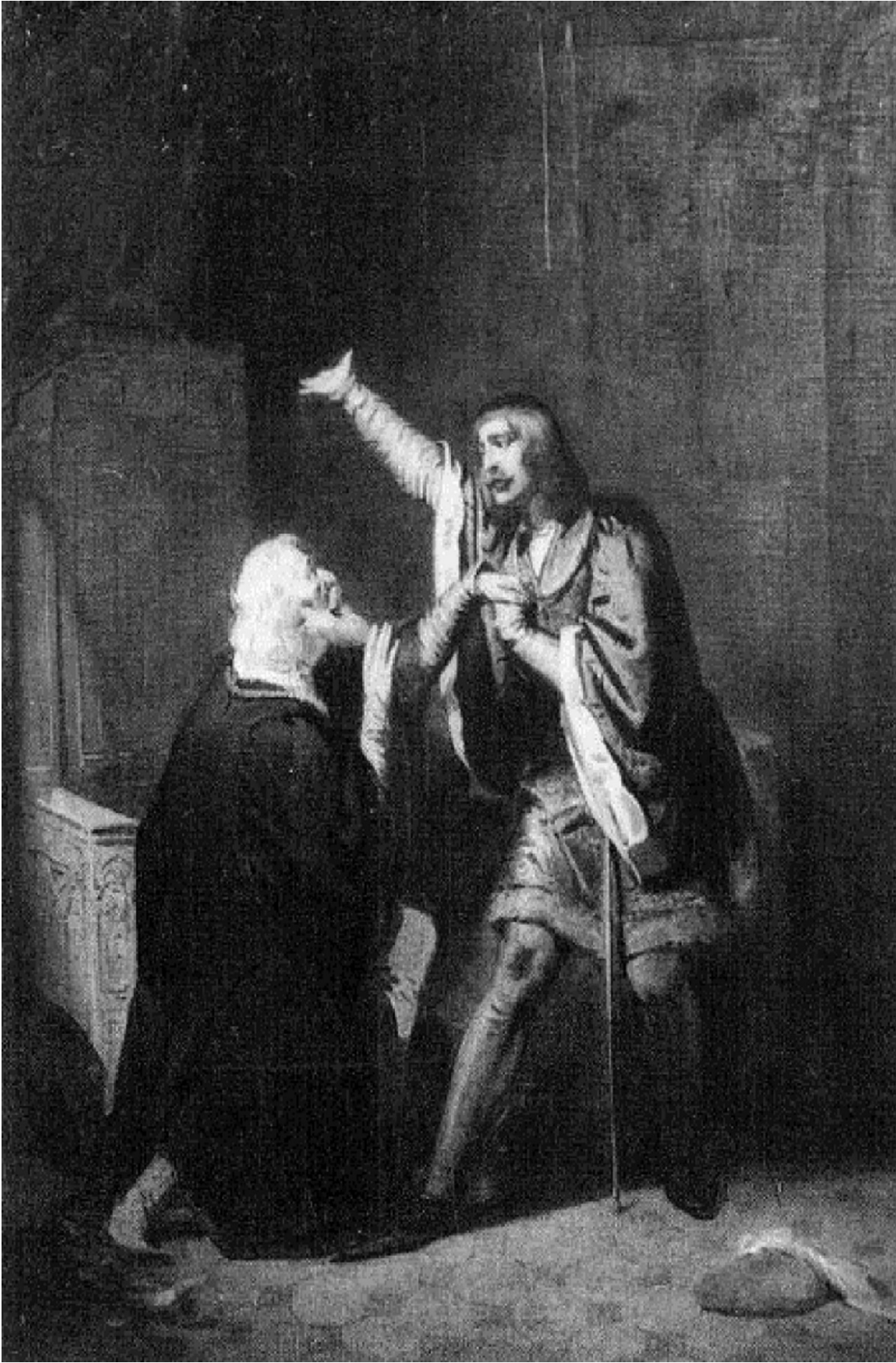
Maria van Gelre was de zus van Reinoud II van Gelre en moeder van Willem III van Gulik.

In 1371 raakte zij verwickeld in een strijd met haar zus om de erfopvolging van hun broer Reinoud II van Gelre, die bekend staat als de Eerste Gelderse Successieoorlog. Na acht jaar strijd won Maria de oorlog en werd haar zoon Willem hertog van Gelre.

Willem III van Gulik

Willem III van Gulik werd op 5 maart 1364 geboren en was vanaf 1371/1377 als Willem I hertog van Gelre en vanaf 1393 hertog van Gulik.

Willem was de oudste zoon van hertog Willem II van Gulik en van Maria van Gelre, de halfzuster van de laatste hertog van het Gelderse hertogelijke huis, Reinoud III. Na de dood van Reinoud III liet zijn moeder aanspraken gelden op de erfopvolging, wat leidde tot de Gelderse Successieoorlog tegen Jan II van Blois en Mechteld van Gelre. Willem kreeg in 1377 van de Duitse keizer Karel IV de belening over Gelre, maar het duurde nog tot 1379 voor hij zijn aanspraken kon hard maken en in heel Gelre erkend werd. In 1393 overleed zijn vader en erfde Willem ook het

[2] *Willem van Gelre (hertog van Gulik en Berg) wordt door zijn vader Willem II van Gulik overgehaald om vrede te sluiten met Brabant*

hertogdom Gulik.

Hij verwierf in 1400 voor het hertogdom Gelre de stad Cuijk en voor het hertogdom Gulik de steden Born, Euskirchen, Sittard, Boslar, Aldenhoven, Grave, Millen, Waldfeucht en Gangelt. Op 16 februari 1402 overleed hij in Arnhem.

Beleg van 1459

Reinoud IV van Gelre was kinderloos gestorven. Daarop kozen de Staten van Gelre de kleinzoon van diens zuster, de dertienjarige Arnold van Egmont en oudste zoon van Jan II van Egmont en Maria van Arkel, als nieuwe hertog. Koning Sigismund van het Heilige Roomse Rijk beleende echter niet hem, maar Adolf van Gulik-Berg met het hertogdom. Hierop brak de Tweede Gelderse Successieoorlog uit.

Arnold besloot de Gelderse steden een voor een onder schot te nemen, om zodoende zijn erfenis voor het nageslacht veilig te stellen. Zo ook Venlo. Het is echter niet bekend of hij in zijn opzet geslaagd is.

Tweede Gelderse Successieoorlog

Deze oorlog duurde van 1423 tot 1448. Aanleiding was het overlijden van hertog Reinald IV van Gelre en Gulik, die geen wettige kinderen had. De steden en ridderschap van Gelre en Zutphen verkozen de 13-jarige Arnold van Egmont, de kleinzoon van zijn zus Johanna van Gulik, tot hertog van Gelre, maar in Gulik werd Adolf van Berg ingehuldigd als hertog van Gulik. Adolf maakte ook aanspraken op Gelre, terwijl Jan van Egmont, die namens zijn minderjarige zoon Arnold voorlopig als ruwaard het Gelderse bewind voerde, ook aanspraken maakte op Gulik.

Rooms-koning Sigismund beschouwde Gelre en Gulik als in 1423 terug aan het Rijk vervallen lenen, die tegen betaling van 14.000 gulden in 1424 werden aangeboden aan Arnold als nauwste verwant van Reinald IV. Arnold had echter moeite het geld bijeen te brengen en Sigismund deed het jaar daarop Adolf hetzelfde bod, die het aanvaardde. De Gelderse steden en ridders weigerden Adolf echter als hertog te erkennen, en nadat Adolf hierover bij de rooms-koning had geklaagd, werden Arnold en zijn gevolg in 1430 bij Sigismund ontboden, maar omdat zij niet kwamen opdagen kreeg Arnold in 1431 de rijksban. Maar zelfs nadat in 1434 paus Eugenius IV, het concilie van Bazel en de inmiddels keizer

geworden Sigismund hun steun hadden uitgesproken voor Adolf van Berg, bleef Adolf stug in het Gelderse zadel zitten en zijn aanspraken op Gulik volhouden, ondanks de vele geldproblemen en conflicten met de Staten die hem dit opleverde.

Adolf streed vergeefs tegen Arnold om het Gelderse deel van Reinalds erfenis op te eisen, tot hij in 1437 overleed. Gerard van Gulik-Berg volgde zijn oom op als Gulikse hertog en zette de oorlog tegen Gelre voort, en won zelfs de slag bij Linnich (3 november 1444), maar dit was onvoldoende. Tenslotte verkocht hij zijn aanspraken op Gelre aan de Bourgondische hertog Filips de Goede in 1448. Dit betekende het einde van de successieoorlog, al zou Filips de Goede enkele jaren later zijn aanspraken op Gelre doen gelden en het Arnold weer moeilijk maken. Hiermee werd ook de personele unie Gelre-Gulik van 1393 weer verbroken. Al zou Arnold zijn aanspraken op Gulik nooit opgeven, had hij niet de middelen om te trachten deze gewapenderhand op te eisen, zeker toen zijn zoon Adolf van Egmont en Filips de Goede in 1465 gemene zaak tegen hem maakten.

Over de hoofdrolspelers

Arnold van Egmont

Arnold van Egmont, geboren op 14 juli 1410, was van 1423 tot 1465 en van 1471 tot zijn dood in 1473 hertog van Gelre en graaf van Zutphen.

Een periode van relatieve rust tussen 1441 en 1456, tijdens de Tweede Gelderse Successieoorlog, kon niet voorkomen dat Arnold in 1465 met behulp van hertog Filips de Goede van Bourgondië gevangen werd genomen door zijn zoon Adolf.

De opvolger van Filips, Karel de Stoute, herstelde Arnold in zijn gezag in 1471 en Adolf werd gevangengenomen in Hesdin. Arnold verpandde vervolgens Gelre en Zutphen voor driehonderdduizend goudgulden aan Karel de Stoute, en erkende Karel tevens als erfgenaam. De Staten van Gelre erkenden echter na Arnolds dood diens zoon Adolf als erfgenaam. Karel de Stoute bezette hierop

J. Robert delincauit.

P. Pissis Sculp.

ARNOULD,
*Duc de Gueldres,
Mort au Mois d'Aoust 1472.*

Paris chez Oudouvre, M^{de} d'Estampes rüe Danjou Dauphine la deuxieme P. Coehere.

[3] *Portret van Arnold van Egmont*

Nijmegen en Zutphen en lijfde de gebieden bij zijn rijk in. Arnold stierf in Grave op 23 februari 1473.

Jan van Egmont

Jan II van Egmont, ook wel *Jan met de bellen* (*vanwege de belletjes op zijn harnas*), (1385-1451) was heer van Egmont en IJsselstein, ambachttheer van Breul, voogd van Gelre (voor zijn zoon Arnold van Egmont).

Voor zijn zoon Arnold voerde hij het voogdijschap als hertog van Gelre. Jan van Egmont was van 1423 tot 1433, regent van het hertogdom Gelre. Om dit te mogen doen, sloot hij een onderpand af voor de leningen verstrekt aan Jan van Beieren en Filips van Bourgondië. Daarvan kreeg hij de heerlijkheid Leerdam.

Adolf van Gulik-Berg

Adolf van Gulik-Berg was een zoon van hertog Willem I van Gulik-Berg en Anna van de Palts.

In 1423 volgde hij zijn oom Reinald op in Gulik, en voerde jarenlang tevergeefs strijd om de opvolging in Gelre tegen Egmont. Adolf slaagde er in Monschau (Montjoie) en Lievendal-Wevelinghoven toe te voegen aan Berg.

Bij zijn overlijden had hij geen nakomelingen, zodat zijn neef Gerard hem opvolgde. Hij stierf in Keulen op 14 juli 1437.

Gerard van Gulik-Berg

Gerard van Gulik-Berg was de zoon van graaf Willem II van Ravenberg, de jongste zoon van hertog Willem I van Gulik-Berg, uit zijn huwelijk met Adelheid van Tecklenburg.

In 1428 volgde hij zijn vader op als graaf van Ravensberg. In 1437 volgde hij zijn kinderloos overleden oom Adolf op als hertog van Gulik en Berg. Gerard zette de opvolgingsstrijd om Gelre voort, maar niettegenstaande zijn overwinning in de slag van Linnich kon hij zijn aanspraken niet hard maken. Met de opbrengst van de verkoop van zijn aanspraken op Bourgondië kocht hij

Blankenheim-Löwenberg aan. Vanaf 1461 werd hij in toenemende mate regeringsonbekwaam en nam zijn vrouw het regentschap waar.

Beleg van 1473

Het beleg van 1473 was het gevolg van tegenstellingen tussen de verschillende Huizen in de Tweede Gelderse Successieoorlog.

Toen Arnold van Egmont in 1472 zijn dood zag naderen, verpandde hij zijn hertogdom aan Karel de Stoute. Deze was onder andere hertog van Bourgondië, Brabant, Limburg en Luxemburg en zou dus ook Gelre krijgen van Arnold. De steden en ridderschap wilden Karel echter niet als nieuwe hertog erkennen en wilden Adolf, de zoon van Catharina van Kleef, als nieuwe hertog. Deze werd echter door Karel de Stoute sinds 1471 gevangen gehouden.

Karel zag zich gedwongen om het hertogdom met geweld in te nemen en begon zo aan een veldtocht langs de Gelderse steden. Op 10 juni 1473 verliet hij met zijn leger Maastricht en na de korte belegering van Roermond was Venlo aan de beurt. Deze belegering duurde niet lang; de Maasstad gaf zich na enkele dagen gewonnen. Ook Geldern, Straelen en Goch gaven zich snel gewonnen. Alleen Nijmegen gaf behoorlijk veel verzet en het duurde dan ook langer voordat de stad zich overgaf.

Over de hoofdrolspelers

Karel de Stoute

Karel de Stoute werd in Dijon als zoon van Filips de Goede en Isabella van Portugal geboren op 10 november 1433. Hij was hertog van Bourgondië, Brabant, Limburg en Luxemburg, graaf van Vlaanderen, Artesië, Bourgondië, Henegouwen, Holland, Zeeland en Namen, heer van Mechelen. In 1472 werd hij bovendien hertog van Gelre en graaf van Zutphen. Zijn bijnaam betekent "de stoutmoedige" en slaat dus niet op ondeugend gedrag.

In 1465 had Adolf van Gelre zijn vader Arnold van Gelre in gevangenschap gezet, iets wat in geheel Europa verontwaardiging wekte. Karel gebruikte deze gebeurtenis in 1471 als aanleiding om Gelre binnen te vallen. Adolf werd gevangengezet en met Arnold kwam Karel overeen dat hij na Arnolds dood Gelre zou erven.